

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาสุขภาพจิตในประเทศไทยเป็นปัญหาที่ร้ายแรง มีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ชุมชน ครอบครัวและคุณภาพชีวิตของประชากร โดยผู้เสพผู้ติดยาเสพติดมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น และแพร่ระบาดไปยังกลุ่มเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของชาติ ทำให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ ตามมามากมาย เช่น ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตัวผู้เสพผู้ติดยา ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ครอบครัว สังคม และประเทศ เป็นต้น การแพร่ระบาดยังคงทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น รัฐบาลจึงได้ประกาศสงครามเพื่อเอาชนะยาเสพติด พ.ศ. 2546 และกำหนดด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเป็นนโยบายเร่งด่วนภายใต้หลักการดำเนินนโยบาย “การป้องกันนำการปราบปราม ผู้เสพต้องได้รับการรักษา ผู้ค้าต้องได้รับการลงโทษโดยเด็ดขาด” ด้วยกลยุทธ์การตัดวงจรการเสพ การค้า และการผลิต นอกจากนี้ยังได้กำหนดแนวทางในการเอาชนะยาเสพติด (สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2547) ทำให้รัฐบาลซึ่งเห็นความจำเป็นว่าผู้ติดยาเสพติดต้องรับการบำบัดรักษา จึงได้ออกพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ขึ้นเพื่อบังคับให้ผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษา จึงเป็นที่มาของกฎหมายที่ใช้บังคับผู้ติดยาและสารเสพติดให้เข้ารับการบำบัดรักษาในสถานที่ที่จัดตั้งขึ้นในพระราชบัญญัติดังกล่าว ซึ่งเป็นการบังคับรักษาผู้ติดยาเสพติดเป็นครั้งแรกในประเทศไทย โดยปรับปรุงพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 ให้มีความสมบูรณ์ในการบังคับใช้ จึงตรา “พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545” เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2545 ผู้ที่ถูกจับกุมดำเนินคดีในกรณีดังกล่าวนี้ คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจะพิจารณาตรวจพิสูจน์ทางการแพทย์และประวัติทางสังคมว่าเป็นผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดหรือไม่ หากคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดวินิจฉัยว่าผู้ต้องหาเป็นผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติด จะดำเนินการจัดทำแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพและส่งตัวผู้นั้นไปยังสถานฟื้นฟูสมรรถภาพเพื่อเข้ารับการบำบัดรักษาในระบบบังคับบำบัด (Compulsory system)

ศูนย์บำบัดรักษายาเสพติด เชียงใหม่ เป็นหน่วยงานบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่ให้บริการในระบบบังคับบำบัดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 จากการส่งตัวผู้ที่ต้องเข้ารับการฟื้นฟูจากสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดต่างๆ ซึ่งการเข้ามารับการฟื้นฟูของผู้ติดยาเสพติดนั้น บางครั้งเกิดจากการถูกจับกุมโดยไม่รู้ตัวและถูกส่งตัวมารับการบำบัดรักษา จึงทำให้ผู้ติดยาเสพติดไม่ได้มีการเตรียมพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เมื่อเข้ามาอยู่ในสถานบำบัดจึงไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ได้ ซึ่งบางคนเข้ามาอยู่เพื่อรอเวลาที่จะถูกส่งตัวกลับไปเท่านั้น จึงไม่ได้ใส่ใจกับกระบวนการบำบัดรักษาที่ได้รับ และเมื่อกลับออกไปก็อาจกลับไปสู่สภาพเดิม ผู้ติดยาเสพติดจึงมีแนวโน้มที่จะกลับไปเสพซ้ำได้อีก ดังนั้นการเข้ารับการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดแบบบังคับบำบัดนั้น จึงจำเป็นต้องรู้ถึงทักษะชีวิตในด้านต่างๆ ที่จำเป็นต่อตัวผู้เข้ารับการบำบัด เช่น ทักษะการจัดการเกี่ยวกับอารมณ์และความเครียด ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา มีการปฏิบัติตนที่ถูกต้องเหมาะสม สามารถเลือกกระทำต่อสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมเพื่อลดอัตราการกลับไปเสพซ้ำ หรือที่เรียกว่ามีความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และจากการที่มีผู้ศึกษารูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูซึ่งมีหลายลักษณะนั้น พบว่าการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยทำให้เด็กสามารถปรับตัวได้ดีและกล้าแสดงออกอย่างมั่นใจ สามารถช่วยเหลือตนเองและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี (วรภรณ์ รักรวิชัย, 2540) จึงเห็นได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูอาจมีอิทธิพลต่อการมีทักษะชีวิตที่ดีได้

ซึ่งสาเหตุของปัญหายาเสพติดดังกล่าว อาจจะเป็นไปได้ว่ามีสาเหตุมาจากความบกพร่องที่เกิดจากการเลี้ยงดูของบิดามารดาในวัยเด็กที่สามารถส่งผลต่อเนื่องไปถึงบุคลิกภาพที่ผิดปกติจึงอาจส่งผลให้มีแนวโน้มในการใช้ยาเสพติด และอาจรวมถึงสังคมและสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลที่ผลักดันให้ไปใช้ยาเสพติดได้อีกอย่างหนึ่ง ดังนั้นครอบครัวเป็นสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัวเด็กที่สุดและเป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นจุดเริ่มต้นในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก พ่อแม่เป็นบุคคลแรกที่จะอบรมเลี้ยงดูบุตรของตนให้มีพัฒนาการในทุกๆ ด้าน สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและเติบโตเป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพต่อไป

การอบรมเลี้ยงดูส่งผลต่อการพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจ พ่อแม่จึงมีความสำคัญหรือมีอิทธิพลต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กซึ่งกำลังพร้อมที่จะได้รับการชี้นำอย่างดีและถูกต้อง พร้อมทั้งจะรับการพัฒนาทั้งในด้านสติปัญญา บุคลิกภาพ และการปรับตัวเข้ากับสังคมสิ่งแวดล้อมเป็นผู้ที่เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ดังนั้น การอบรมเลี้ยงดูก็เป็นการที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อเด็กเพื่อให้เด็กได้มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข และเจริญเติบโตโดยการให้ความเอาใจใส่ดูแลทั้งร่างกายและจิตใจ ตลอดจนได้ให้การอบรมแนะนำสั่งสอน เพื่อให้เด็กเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม (พรเพ็ญ ชัยมงคล, 2537)

การป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด จึงไม่ได้อยู่ที่การให้ความรู้ความเข้าใจเพียงอย่างเดียว แต่ควรมีความสามารถพื้นฐานที่ทุกคนจำเป็นต้องใช้ในการเลือกทางดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน ให้มีประสิทธิภาพ รวมถึงความสามารถตัดสินใจเลือกกระทำต่อสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่าง ถูกต้องและเหมาะสม หรือที่เรียกว่า ทักษะชีวิต (Life skill) ซึ่งทักษะชีวิตเป็นความสามารถในการ ปรับตัวและให้มีพฤติกรรมที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นสิ่งที่บุคคลจำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ สามารถจัดการกับความต้อการและสิ่งท้าทายต่างๆที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างเหมาะสม จึงเห็นได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการทั้งทางร่างกาย จิตใจและอารมณ์ เมื่อเด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสมก็จะทำให้เด็กมีทักษะชีวิตในด้านต่างๆ ที่เป็นสิ่งสำคัญในการทำให้เด็ก สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพต่อไป

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทราบถึงทักษะชีวิตที่ผู้เข้ารับการบำบัดที่ควรจะได้รับ การส่งเสริม ก่อนที่จะออกไปใช้ชีวิตในสังคมจริง อันจะนำไปสู่การพัฒนาและการใช้ศักยภาพของตนเองในการ ดำเนินชีวิต ครอบครัว การทำงาน และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและสนใจที่จะศึกษาปัจจัย เกี่ยวกับรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่สามารถทำนายทักษะชีวิต ผลการวิจัยที่ได้จะช่วยทำให้ทราบถึงรูปแบบ การอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสมในการส่งเสริมการพัฒนาทักษะชีวิตของผู้ป่วย และจะเป็นแนวทางหนึ่ง ที่สามารถแนะแนวทางหรือให้คำปรึกษาแก่พ่อแม่ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในการอบรมเลี้ยงดู ตลอดจนการแนะนำให้แก่เจ้าหน้าที่ที่เป็นผู้บำบัดสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมเพื่อ ส่งเสริมและพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นต่อการกลับไปใช้ชีวิตในสังคมของผู้เข้ารับการบำบัดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูกับทักษะชีวิตของผู้ป่วยยาเสพติดที่ เข้ารับการบำบัดรักษาในศูนย์บำบัดรักษาเสพติด เชียงใหม่ และอำนาจในการพยากรณ์ของรูปแบบ การอบรมเลี้ยงดูที่มีต่อทักษะชีวิต

สมมติฐานการวิจัย

1. รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู มีความสัมพันธ์กับทักษะชีวิตของผู้ป่วยยาเสพติด
2. รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูสามารถพยากรณ์ทักษะชีวิตของผู้ป่วยยาเสพติด

ขอบเขตในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาดังนี้ คือ

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้ป่วยยาเสพติดที่เข้ารับการรักษาแบบบังคับบำบัดในศูนย์บำบัดรักษาเสพติด เชียงใหม่ ในปี 2549 จำนวน 804 คน โดยกลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 270 คน ซึ่งได้มาด้วยการสุ่มแบบอนุภาค

2. ตัวแปรที่ศึกษา มีดังนี้

2.1 ตัวแปรตามมี 1 ตัวแปร ได้แก่ ทักษะชีวิต 11 ด้าน ประกอบด้วย

1. ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์
2. ความคิดสร้างสรรค์
3. ความตระหนักรู้ในตน
4. ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
5. ความภูมิใจในตนเอง
6. ความรับผิดชอบต่อสังคม
7. การสร้างสัมพันธภาพ
8. การสื่อสาร
9. การตัดสินใจ
10. การแก้ปัญหา
11. การจัดการเกี่ยวกับอารมณ์และความเครียด

2.2 ตัวแปรอิสระมี 2 ตัวแปร ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน และการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล

นิยามศัพท์เฉพาะ

ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่สร้างขึ้นจากการเรียนรู้ประสบการณ์การฝึกฝน ซึ่งจะสามารถจัดการกับสิ่งกดดันรอบข้างที่เกิดขึ้นและสามารถเผชิญกับความต้องการและสิ่งท้าทายในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม สามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยใช้แบบวัดของศิริโรจน์ ตูละลัมพะและคณะ (2544)

รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การดูแลเอาใจใส่ทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยการให้ความอบอุ่นเป็นกันเอง ไม่เผด็จการกับลูก ให้กำลังใจ เอาใจใส่ที่การทำความคิด เพื่อให้เกิดการพัฒนาไปในทางที่ดี และสร้างแบบอย่างที่ดีเพื่อเป็นตัวอย่างให้แก่เด็ก ซึ่งวัดได้โดยใช้แบบวัดของ

ดวงเดือน พันธุมนาวินและคณะ (2548) ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษารูปแบบการอบรมเลี้ยงดู 2 รูปแบบ คือ แบบรักสนับสนุน และแบบใช้เหตุผล

การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน หมายถึง การที่พ่อแม่ผู้ปกครองทำให้เด็กทราบว่ารักและหวังดี ทำตนให้ใกล้ชิดสนิทสนมกับเด็ก ให้ความเอาใจใส่ เป็นที่ปรึกษาที่ดีของเด็ก ปลอดภัยเมื่อเด็กมีทุกข์ ให้เด็กได้คิดตัดสินใจเองอย่างมีเหตุผลและไม่เผด็จการ

การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล หมายถึง การที่พ่อแม่ผู้ปกครองเน้นการให้รางวัลสนับสนุน แสดงความพอใจเมื่อเด็กทำความดี มากกว่าการลงโทษเมื่อเด็กทำผิด

ผู้ป่วยยาเสพติด หมายถึง ผู้ป่วยชาย-หญิงที่เข้ารับการรักษาศูนย์บำบัดรักษาเสพติด เชียงใหม่แบบบังคับบำบัด และเข้ามารับการรักษาในช่วงเวลาหลังการถอนพิษยา ในช่วงเดือน มีนาคม – กรกฎาคม 2550

การบำบัดรักษาแบบบังคับบำบัด หมายถึง การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดตามกฎหมาย ใน 3 ลักษณะ คือ 1) การบังคับโดยศาลเป็นผู้ให้ทางเลือกแก่ผู้ติดยาเสพติด 2) การบังคับโดยกรมกำหนดเงื่อนไขของศาล และ 3) การบังคับโดยกฎหมาย เพื่อการแก้ไขสภาพร่างกาย และจิตใจของผู้ติดยาเสพติด ตามขั้นตอนการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดของกระทรวงสาธารณสุข เพื่อให้เลิกจากการเสพและสามารถกลับไปดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูกับทักษะชีวิตของผู้ป่วยยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดรักษาในศูนย์บำบัดรักษาเสพติด เชียงใหม่ และอำนาจในการพยากรณ์ของรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่มีต่อทักษะชีวิต
2. ทราบถึงทักษะชีวิตของผู้ป่วยเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเสริมทักษะชีวิตได้อย่างมีศักยภาพ
3. เพื่อเป็นแนวทางในการให้คำแนะนำและส่งเสริมการอบรมเลี้ยงดูบุตรสำหรับผู้ปกครองของผู้ป่วยที่มีอายุตั้งแต่ 14 – 49 ปี
4. เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปปรับใช้กับกระบวนการบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติด ในศูนย์บำบัดรักษาเสพติด เชียงใหม่